

EBEVEYNLERİN OKUL ÖNCESİ DÖNEMDEKİ ÇOCUKLARINA (60-72 AY) YAŞATTIKLARI DOĞAL ÇEVRE DENEYİMLERİNİN İNCELENMESİ *

THE NATURAL ENVIRONMENT EXPERIENCES PROVIDED TO THE PRESCHOOL
CHILDREN (60-72 MONTHS) BY THEIR PARENTS

Oğuz Serdar KESİCİOĞLU**
kesicioglu@gazi.edu.tr

Fatma ALİSİNANOĞLU***
alisinan@gazi.edu.tr

Öz

Bu çalışmanın amacı ebeveynlerin okul öncesi dönemdeki çocuklarına (60-72 ay) yaşattıkları doğal çevre deneyimlerini ortaya koymaktır. Çalışmanın örneklemini Giresun il merkezinde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı bağımsız anaokulları ve ilköğretim okullarının anasınıflarına devam eden 60-72 aylık çocukların ebeveynleri oluşturmaktadır. Çalışmanın verileri aile tarama ölçeği ile toplanmıştır. Çalışmanın sonunda ailelerin çocuklarına yaşattıkları doğal çevre deneyimlerinin; yaşanılan yere ve ailenin aylık gelirine göre farklılaşmadığı, annenin öğrenim düzeyi, babanın öğrenim düzeyi, annenin mesleği ve babanın mesleğine göre ise istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: Okul öncesi, çevre, doğal çevre deneyimleri

Abstract

The purpose of that study is to introduce the natural environment experiences provided to the preschool children by their parents. The sampling of the study consists of the 353 preschool children of 60-72 months, attending the independent kindergartens affiliated to the Ministry of National Education and the nursery classes of the primary schools in Giresun city center, and their parents. As the data collection tool, the "Family Scanning Scale" consisting of 17 items had been used. At the research it had been arrived to the conclusion that the attitudes of the preschool children against the environment do not differ as a result of the place they lives, the education level of their parents, the income of the family, or the career of the parents, but as a result of their gender .

Key words: Preschool, environment, natural environment experiences

* Bu makale, Araştırmacı tarafından Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Okul Öncesi Eğitimi Bilim Dalında Haziran 2008 tarihinde kabul edilen Yüksek Lisans tezinden uyarlanmıştır.

** Arş. Gör. Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Okul Öncesi Eğitimi ABD.

*** Tez Danışmanı. Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Okul Öncesi Eğitimi ABD.

1. GİRİŞ

Okul öncesi dönem, çocuğun bilişsel, fiziksel, dil, duygusal ve sosyal yönden en önemli ilerleme kaydettiği dönemdir. İnsan hayatındaki kritik dönemlerden birisi olması nedeniyle bu yaşlarda çocuklara verilecek eğitim de kalıcı izler bırakmaktadır (Şahin, 2000:1). Merak ve araştırmanın en üst noktada olduğu bu dönemde çocuklara verilecek eğitime son derece özen gösterilmesi gerekmektedir. Çünkü okul öncesinde çocuğa verilecek eğitimin temelinde çocukların merakları, araştırmaları ve soruları bulunmaktadır (Özbey, 2006). Okul öncesinde fen ve doğa etkinlikleri, çocukların nesne ve olaylar arasındaki ilişkileri anlamalarına yardımcı olması açısından oldukça önemlidir (Demiriz, 2001:86). Okul öncesi dönemde fen eğitiminin çocuğa sağladığı yararları aşağıdaki gibi özetlenebilir;

- Birinci elden, yaparak ve yaşayarak deneyimler kazandır
- Sorarak, araştırarak dünyayı ve çevresini tanıma fırsatı vermek
- Çocukların estetik becerilerini geliştirmek
- Dikkat becerilerini geliştirmek ve enerjilerini harcamalarına yardımcı olmak
- Bilimsel düşünme becerisi kazandırmak (Harlan ve Rivkin, 2004, Akt: Alisinanoğlu ve diğerleri, 2007).

Okul öncesi eğitimde fen etkinliklerinde çocukların çevresiyle ve doğayla olan etkileşimlerine de önem verilmektedir. Çocukları doğaya çıkarıp doğadaki canlı ve cansız varlıkları tanıtmaya, sevdirmeye ve korumaya yönelik bilgi ve becerilerle donatmanın önemli olduğu da vurgulanmaktadır Okul öncesi dönemdeki bir çocuk için “çevre” içinde bulunduğu ortamın bütünüdür. Çocuğun odası, evi, aile bireyleri, komşu ve akranları onun çevresini oluşturmaktadır. Bunun için okul öncesi eğitimle çocuğa çevre bilinci öncelikle içinde yaşadığı ortamın kendisine ait olduğu, kendisinin o ortamın bir parçası olduğu mesajı verilmelidir. Bu dönemde çocuğa kazandırılacak çevreyi koruyucu davranışlar; oyuncaklarını toplama, odasını düzenleme, anaokulunda malzemelerini toplayıp yerlerine koymasına yardım etmesi gibi davranışlardır (Kavruk, 2002). Tilbury (1994) erken yaşlardaki öğrenmenin büyük ölçüde göz ardı edildiğine ve bu yaşların çocuğun çevresel eğitimi için kritik yaşlar olduğuna işaret etmekte ve temel görüşü erken öğrenme çağlarının çevresel tutumların oluşmasında oldukça önemli olduğu yönündedir.

Çocukların çevreyi nasıl öğrendikleri göz önünde bulundurulduğunda çocuğa doğayla doğrudan deneyimler sağlayan öğrenme ortamları oluşturulabilir (Harvey, 1989, Akt: Castle, 1996). Çocukların örnek aldığı modellerin, çocukların çevresel davranışlarını ve değerlerini etkileyebileceği görülmüştür. Evde ebeveynleriyle çevre hakkında konuşan altıncı sınıf öğrencilerinin konuşmayanlara oranla oldukça yüksek düzeyde çevresel davranışa sahip olduğu, fakat sınıf tartışmalarına katılmanın önemli etkisi olmadığı belirlenmiştir (Futer,2005). Çevre eğitimi önce ailede başlar ve çocuğun yakın

çevresinde ve okulda gelişir. Aile, okul ve yakın çevre eğitimini sağlamada üç temel unsurdur (Fegebank, 1990, Akt: Başal, 2005). Çocuk üzerinde anne ve babanın çok büyük etkisi bulunmaktadır. Dolayısıyla, çocukta olumlu çevre tutumunun oluşabilmesi için önce ebeveynlerin çevreden hoşlanmaları, ilgilenmeleri veya buna zaman ayırmaları gerekmektedir. Ebeveynlerin çocuklarına doğayı seven davranışlarıyla model olmaları gerekir. Ebeveynlerin çocuklarıyla birlikte bitki dikmesi, çöpleri ayrıştırarak ve hayvanlara nazik davranarak çocuklarına model olması çocuğun çevre sevgisini kökükler ve besler (Wilson,1993).

Günümüz çocuklarının ilk elden deneyim sahibi olabilecekleri yerlerle etkileşimleri olmadığı yönünde endişeler bulunmaktadır (Kirby, 1989,Akt: Surbrook, 1997). Günümüzde özellikle büyük kentlerde çocuklar doğal dünyadan uzak büyümektedirler. Çocuklara doğa ile etkileşim için çok az fırsat verilmektedir ve çocuklar doğadan uzak ilgisiz bir yaşam sürdürmektedirler (Ayvaz, 1998). Unutulmamalıdır ki, çocuğun çevresine karşı duyarlı olabilmesi, çevre hakkında bilgi sahibi olmasıyla ve böylece çevreyi kendi varlığı ile ilişkilendirmesiyle olanaklıdır (Türksoy, 1991:24). Bu da ancak çocukların çevreyle temas etmelerini sağlayarak mümkün olmaktadır. Çocukların çevre deneyimleri ve çevreye karşı tutumları arasındaki ilişkiyi ortaya koymayı amaçlayan sınırlı sayıda araştırma bulunmaktadır (Surbrook, 1997: 2). Bu araştırma çocukların çevreye karşı tutumlarının hangi değişkenler tarafından etkilendiğini ortaya koyması ve elde edilen bilgiler doğrultusunda ebeveynlerin bilgilendirilmesi bakımından somut bir örnek olacaktır. Araştırma ebeveynlerin çocuklarına yaşattıkları doğal çevre deneyimlerinin ve çocukların çevreye karşı tutumlarının ortaya konması açısından önemlidir.

Bu çalışmanın amacı, ebeveynlerin okul öncesi dönemdeki çocuklarına (60-72 ay) yaşattıkları doğal çevre deneyimlerini belirlemektir. Bu amaçla aşağıdaki alt problemlere cevap aranmaktadır.

1. Ebeveynlerin çocuklarına yaşattıkları doğal çevre deneyimleri yaşadıkları yere göre (kırsal-kentsel) farklılık göstermekte midir?
2. Ebeveynlerin çocuklarına yaşattıkları doğal çevre deneyimleri annenin öğrenim düzeyine göre farklılık göstermekte midir?
3. Ebeveynlerin çocuklarına yaşattıkları doğal çevre deneyimleri babanın öğrenim düzeyine göre farklılık göstermekte midir?
4. Ebeveynlerin çocuklarına yaşattıkları doğal çevre deneyimleri ailenin gelir düzeyine göre farklılık göstermekte midir?
5. Ebeveynlerin çocuklarına yaşattıkları doğal çevre deneyimleri annenin mesleğine göre farklılık göstermekte midir?
6. Ebeveynlerin çocuklarına yaşattıkları doğal çevre deneyimleri babanın mesleğine göre farklılık göstermekte midir?

2. YÖNTEM

Çalışmanın bu bölümünde araştırma modeli, araştırmanın çalışma grubu, veri toplama araçları, araştırma süreci, verilerin çözümlenmesinde kullanılan istatistiksel tekniklere yer verilmiştir.

Araştırmanın modeli

Araştırma, tarama modelinin kullanıldığı betimsel bir çalışmadır. Tarama modeli, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır. Araştırmaya konu olan, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları, herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilmez (Karasar, 2002). Betimsel tarama modelinde, belli bir zaman kesiti içinde çok sayıda denek ve objeden elde edilen verilerin analizi ile araştırma problemine veya problemlerine cevap aranır (Arseven, 2001).

Çalışma Grubu

Çalışmanın örneklemini Giresun il merkezinde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı bağımsız anaokulları ve ilköğretim okullarının anasınıflarına devam eden 60–72 aylık çocukların ebeveynleri oluşturmaktadır. Evreni belli örneklem formülü (Saraçoğlu ve Kumral, 2007) ile örneklem tespitine gidilmiş ve kırsal (75) ve kentsel bölgelerden(283) olmak üzere toplam 358 ebeveyn seçilmiştir

$$n = \frac{\frac{t^2(PQ)}{d^2}}{1 + \frac{1}{N} \cdot \frac{t^2(PQ)}{d^2}}$$

N= Evren sayısı

d= Hoşgörü düzeyi(örnekleme hatası)

n= Örneklem büyüklüğü

t= Güven düzeyinin tablo değeri

PQ= (.50)*(.50)= .25'tir. Maksimum örneklem büyüklüğü için örneklem yüzdesi.

Veri Toplama Araçları

Orijinal adı “Parent Survey” olan, Nancy Anna Surbrook (1997) tarafından geliştirilen “Aile Tarama Ölçeği ” her bir çocuğun kamp, sahiller, parklar, bitkiler ve çevre hakkında sahip olduğu geçmiş tecrübeler hakkındaki bilgileri ortaya koymaktadır (Surbrook, 1997). Ölçek çocukların doğal çevre ile ne kadar etkileşim içinde olduklarını ortaya koymayı amaçlayan otuz çoktan seçmeli ve beş boşluk doldurmalı sorudan oluşmaktadır. Bu sorulardan ilk 15'i çevresel deneyimleri ölçmeye çalışan sorular, son 15'ise demografik bilgilere ilişkin sorulardır. Ölçek üç İngilizce öğretmeni Türkçeye

çevrildikten sonra uzman görüşlerine başvurulmuştur. Uzmanlardan gelen bilgiler sonucunda 2, 3 ve 4. maddelerinde değişiklikler yapılmış ve uzmanların istekleri doğrultusunda iki yeni madde eklenmiştir. Uzmanlardan gelen görüşlerin değerlendirilmesinde Lawshe tekniği kullanılmıştır. Lawshe tekniğinde, en az 5 en fazla 40 uzman görüşüne ihtiyaç vardır. Her bir madde uzman görüşleri “madde hedeflenen yapıyı ölçüyor”, “madde yapı ile ilişkili ancak gereksiz” ya da “madde hedeflenen yapıyı ölçmez” şeklinde derecelendirilmektedir. Kapsam geçerliğinin yanı sıra benzer şekilde maddenin anlaşılabilirliği, hedef kitleye uygunluğu vb. amacıyla da uzman görüşleri derecelendirilebilir (Yurdugül, 2005:2).

Buna göre, uzmanların herhangi bir maddeye ilişkin görüşleri toplanarak kapsam geçerlik oranları elde edilir. Kapsam geçerlik oranları (KGO), herhangi bir maddeye ilişkin gerekli görüşünü belirten uzman sayılarının, maddeye ilişkin görüş belirten toplam uzman sayısına oranının 1 eksiği ile elde edilir (Yurdugül, 2005:2):

$$KGO = \frac{N_G}{N} - 1$$

Burada; N_G , maddeye gerekli diyen uzmanlar sayısını ve N ise maddeye ilişkin görüş belirten toplam uzman sayısını göstermektedir (Yurdugül, 2005:2). Bu çalışma için yapılan kapsam geçerlilik çalışmasından sonra 15’i demografik bilgilere ilişkin sorular ve 17 si ise çevresel deneyimleri ölçen sorular olmak üzere toplam 32 soruluk bir ölçek kullanılmıştır. Aile Tarama ölçeğinin güvenilirliğini tespit etmek amacıyla Cronbach Alfa güvenilirlik istatistiği yapılmıştır. Yapılan istatistiklere göre ölçeğin tamamının Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı .78 olarak belirlenmiştir.

Verilerin Analizi

Veriler SPSS for Windows 15 programında analiz edilmiştir. Ölçekten elde edilen verilerin analizinde, ölçeğin boyutu dikkate alınarak her boyutta o boyutu oluşturan maddeler için o maddelerin ortalaması alınarak genel ortalama puanlar elde edilmiştir. İstatistiksel karşılaştırmalar (Kruskal Wallis H- Testi) bu ortalama puanlar alınarak yapılmıştır.

Ailelere uygulanan ölçek, aynı anda uygulanarak geri alınmıştır. Ebeveynlere “Aile olarak deniz kıyısında ne sıklıkla zaman geçirirsiniz?” şeklinde sorular sorulmuş ve “Hiç(0)”, “Nadiren(1)”, “Bazen(2)”, “Sık sık(3)” olan seçenekleri işaretlemeleri istenmiştir. İki soruyu ise “Evet(1)”, “Hayır”(0) seçeneklerini işaretlemeleri istenmiştir. Aile Tarama ölçeğinden alınabilecek en yüksek puan 47, en düşük puan 15 olarak belirlenmiştir.

3. BULGULAR VE TARTIŞMA

Bu bölümde ölçekten elde edilen veriler analiz edilerek alt problemler doğrultusunda genel bulgulara yer verilmiştir.

Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın birinci alt problemi şu şekildedir; “Ebeveynlerin çocuklarına yaşattıkları doğal çevre deneyimleri yaşadıkları yere göre (kırsal-kentsel) farklılık göstermekte midir?” Bu alt probleme ilişkin bulgular Tablo 1’de yer almaktadır.

Tablo 1: Örneklemeye Alınan Çocukların Ailelerinin Yaşadıkları Yere Göre Aile Tarama Ölçeğine İlişkin Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları

Yaşadığı yer	N	Sıra Ort.	Sd	X ²	P	Anlamli Fark (MWU)
Şehir-çiftlik	10	167.30	2	2.45	.293	-
Köy	75	163.77				
Şehir merkezi	273	184.27				

Tablo 1’de görüldüğü gibi çocukların yaşadıkları yer ile ailelerinin yaşattıkları doğal çevre deneyimleri arasında yapılan istatistiksel işlem sonucunda anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir ($p>0.05$). Sıra ortalamaları dikkate alındığında şehir merkezinde yaşayan ailelerin çocuklarına daha fazla doğal çevre deneyimleri yaşattıkları görülmektedir. Bu durumun nedeni olarak; köy ve çiftlikte yaşayan çocukların zaten doğayla iç içe olması ve deneyimlerini doğal yollardan yaşamaları, şehir merkezlerinde yaşayan çocukların ise; doğayla buluşabilecekleri alanlar olmadığı için ailelerinin çocuklarına daha çok doğal çevre deneyimleri yaşatma ihtiyacı duymaları gösterilebilir. Köyde yaşayan ailelerin çocuklarına en az deneyim yaşatmalarına rağmen, çocukların deneyimlerini kendi yaşantıları aracılığıyla edindikleri söylenebilir. Erol (2005:78) sınıf öğretmenliği bölümünde öğrenim görmekte olan 450 öğretmen adayı üzerinde yaptığı araştırmasında benzer sonuçlar elde etmiştir. Örgencilerin yaşamlarını sürdürdükleri yerleşim birimine ile çevreye yönelik tutumları arasında anlamlı bir fark olmadığını ortaya koymuştur. Bu bulguları destekleyen bir diğer çalışmada Lozzi (1989)’ tarafından yapılmıştır. Lozzi çalışmasında 1989 yılına kadar son 20 yıl içinde yapılan araştırmaların analizlerini temel alarak yaptığı çalışmasında çevre tutumu ile yaş, sosyo-ekonomik düzey, yerleşim yeri ve cinsiyet arasında bir ilişki olup olmadığını araştırmıştır. Araştırma sonucunda, çevre tutumu ile yaş, sosyo-ekonomik düzey, yerleşim yeri ve cinsiyet arasında olumsuz yönde bir ilişki olduğunu belirtmiştir (Akt: Erol: 2005:44).

İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın ikinci alt problemi şu şekildedir; “Ebeveynlerin çocuklarına yaşattıkları doğal çevre deneyimleri annenin öğrenim düzeyine göre farklılık göstermekte midir?” araştırmanın ikinci alt problemine ilişkin bulgular Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2: Örneklem Alınan Çocukların Annenin Öğrenim Düzeyine Göre Aile Tarama Ölçeğine İlişkin Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları

Annenin Öğrenim Düzeyi	N	Sıra Ort.	Sd	X ²	P	Anlamli Fark (MWU)
İlkokul mezunu	124	154.84	4	30.36	.00*	İlkokul mezunu- Lise mezunu İlkokul mezunu-Lisans mezunu Ortaokul mezunu-Lise mezunu Lise mezunu- Lisans mezunu Ön lisans mezunu -Lisans mezunu
Ortaokul mezunu	40	149.15				
Lise mezunu	120	191.77				
Ön lisans mezunu	14	145.93				
Lisans mezunu	60	233.99				

P<0.05*

Tablo 2’de görüldüğü gibi, ailelerin çocuklarına yaşattıkları doğal çevre deneyimlerinin annenin öğrenim düzeyine göre farklılaştığı görülmektedir ($X^2(2) = 30.36, p<0.05$). Bu bulgu, annenin öğrenim düzeyinin çocuklarına yaşattıkları doğal çevre deneyimleri üzerinde farklı etkilere sahip olduğunu göstermektedir. Grupların sıra ortalamaları dikkate alındığında en yüksek puana sırasıyla lisans mezunu, lise mezunu, ilkokul mezunu, ortaokul mezunu, ön lisans mezunu olanların sahip olduğu görülmektedir. Anlamli farkın hangi gruplar arasından kaynaklandığını bulmak için ikili kombinasyonlar üzerinden Mann Whitney U testi uygulanarak farkın kaynağı incelenmiştir. İkili gruplar arasındaki farklar incelendiğinde farkın daha üst öğrenim düzeyinden mezun olan anneler lehine olduğu tespit edilmiştir. Annelerin aldığı eğitimin sonucu olarak çevresel bilgilerinin de arttığı ve bu bilgilerini de çocuklarına doğal çevre deneyimleri yaşatarak gösterdikleri söylenebilir.

Topaloğlu (1999:78)’ da yaptığı “Çevreye Yönelik Tutumlar ve Çevre Eğitimi” isimli araştırmasında eğitim kurumlarının çevreye yönelik tutumlarda önemli etki yarattığını söylemiştir. Topaloğlu’nun yaptığı araştırmaya katılanların eğitim düzeyleri yükseldikçe, özellikle üniversite eğitimini tamamlayanların çevreye yönelik duyarlılıkların da artış olduğunu belirtmiştir. Topaloğlu’nun çalışmasının, bu araştırmanın bulgularıyla örtüştüğü söylenebilir.

Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın üçüncü alt problemi şu şekildedir; “Ebeveynlerin çocuklarına yaşattıkları doğal çevre deneyimleri babanın öğrenim düzeyine göre farklılık göstermekte midir?”

Tablo 3: Örneklem Alınan Çocukların Babanın Öğrenim Düzeyine Göre Aile Tarama Ölçeğine İlişkin Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları

Öğrenim Düzeyi	N	Sıra Ort.	Sd	X ²	P	Anlamlı Fark (MWU)
İlkokul mezunu	71	149.68	4	15.27	.004*	İlkokul mezunu –Lisans mezunu Lise mezunu- Lisans mezunu
Ortaokul mezunu	29	198.02				
Lise mezunu	139	169.31				
Önlisans mezunu	25	206.82				
Lisans mezunu	94	204.11				

P<0.05*

Yapılan Kruskal Wallis H- Testinin sonuçlarına göre, babaların öğrenim düzeyine göre Aile Tarama Ölçeğinden aldıkları puanların anlamlı bir şekilde farklılaştığını göstermektedir ($X^2 (2) = 15.27, p < .05$). Bu bulgu, babanın öğrenim düzeyinin çocuklarına yaşattıkları doğal çevre deneyimleri üzerinde farklı etkilere sahip olduğunu göstermektedir. Grupların sıra ortalamaları dikkate alındığında en yüksek puana sırasıyla ön lisans mezunu, lisans mezunu, ortaokul mezunu, lise mezunu ve ilkokul mezunu olanların sahip olduğu görülmektedir. Sonuçlara bakılarak genel olarak babaların öğrenim düzeyi arttıkça çocuklarına yaşattıkları doğal çevre deneyimlerinin de arttığı söylenebilir. Anlamlı farkın hangi gruplar arasından kaynaklandığını saptamak için ikili kombinasyonlar üzerinden Mann Whitney U Testi uygulanarak farkın kaynağı incelenmiştir. Puan ortalamalarına bakıldığında en düşük puana ilkokul mezunu babaların, en yüksek puana ise önlisans programından mezun olan babaların sahip olduğu görülmüştür.

Kişinin yaş, eğitim düzeyi gibi demografik özellikleri çevresel bilgisini ve algılamasını etkilemektedir. Bu durumda olumlu çevre bilinci için kişinin ne kadar bilgilendirildiği önem taşımaktadır (Bryant ve Hungerford, 1977, Akt: İşyar, 1999:9). Aile içinde çocuğun çevresel bilgi düzeyinin artırılmasında babanın önem bir yeri olabilmektedir. Babanın çocuğun çevresel bilgi düzeyini artırabilmesi için kendisinin de bu bilgilere sahip olması, çevrenin önemini kavramış olması gerekmektedir. Babanın bu önemli bilgileri ise öğrenim sürecinde alması gerektiği söylenebilir. Bu bilgiler ışığında öğrenim düzeyi yüksek olan babaların bu bilgilere daha çok sahip oldukları ve çocuğun çevresiyle olan ilişkisinin önemini kavrayarak, çocuklarını çevre hakkında daha çok bilgilendirdikleri söylenebilir. Bu bilgileri destekleyen bazı araştırmalarda babanın öğrenim düzeyi yükseldikçe öğrencilerin çevreye karşı tutumlarının olumlu yönde değiştiği tespit edilmiştir (Uzun,

2005; Şama, 2003). Literatür tarandığında yapılan bu çalışmalardan elde edilen bulguların aksine sonuçlarda elde edilmiştir. Erol (2005:78) 225 eğitim fakültesi öğrencisi üzerinde yaptığı çalışmasında babanın öğrenim düzeyinin çevreye karşı tutumu etkilemediği sonucuna ulaşmıştır.

Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın dördüncü alt problemi şu şekildedir; “Ebeveynlerin çocuklarına yaşattıkları doğal çevre deneyimleri ailenin gelir düzeyine göre farklılık göstermekte midir?” Araştırmanın dördüncü alt problemine ilişkin bulgular Tablo 4’de yer almaktadır.

Tablo 4: Örneklemeye Alınan Ailelerinin Aylık Gelir Düzeylerine Göre Aile Tarama Ölçeğine İlişkin Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları

Aylık Gelir	N	Sıra Ort.	Sd	X ²	p	Anlamlı Fark (MWU)
500-1000	109	162.40	6	11.79	.67	-
1001-1500	115	181.18				
1501-2000	50	165.32				
2001-2500	46	218.66				
2501-3000	13	209.23				
3001-4000	6	181.58				
4001 ve üzeri	19	188.92				

Tablo 4’e göre ailelerin çocuklarına yaşattıkları doğal çevre deneyimlerinin ailelerinin gelir düzeylerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı tespit edilmiştir ($p>0.05$). Erol ve Gezer’in (2006:65) yaptığı çalışmanın sonuçları da bu çalışmanın bulguları destekler niteliktedir. Ailenin gelir düzeyinin öğrencilerin çevreye karşı tutumlarını etkilemediği sonucu ortaya çıkmıştır. Bu durumun nedeni olarak, gelir düzeyi yüksek olan ailelerin çocuklarına daha çok doğa deneyimleri sağlayabildikleri, çocuklarına daha çok nitelikli zaman ayırabildikleri söylenebilir. Literatür tarandığında yapılan araştırmalarda da benzer sonuçlar elde edildiği görülmüştür. Aşlıoğlu (2004) “özel okullarda ve devlet okullarında öğrenim gören öğrencilerin çevre eğitimi düzeylerinin karşılaştırılması” amacıyla yaptığı çalışmasında çevreye yönelik tutumların sosyo- ekonomik düzeye göre farklılık gösterdiğini ve sosyo-ekonomik düzeyin yükselmesiyle çevreye yönelik tutumlarda olumlu yönde artış olduğunu gözlemlemiştir. Bu araştırmadan da anlaşılacağı gibi Ailenin sosyo-ekonomik düzeyin artmasıyla birlikte, ailenin çocuklarına yaşattığı çevresel deneyimlerin arttığı bu durumda çocukların çevresel tutumlarına olumlu yönde etki yaptığı söylenebilir.

Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın beşinci alt problemi şu şekildedir; “Ebeveynlerin çocuklarına yaşattıkları doğal çevre deneyimleri annenin mesleğine göre farklılık göstermekte midir?”

Tablo 5: Örneklem Alınan Çocukların Annenin Mesleğine Göre Aile Tarama Ölçeğine İlişkin Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları

Annenin Öğrenim Düzeyi	N	Sıra Ort.	sd	X ²	P	Anlamlı Fark (MWU)
Ev Hanımı	234	170.49	4	19.06	.01*	Ev hanımı-Memur İşçi- Memur
İşçi	27	146.57				
Serbest Meslek	27	196.91				
Memur	58	228.46				
Çiftçi	12	153.46				

P<0.05*

Analiz sonuçları, annenin öğrenim düzeyine göre Aile Tarama Ölçeğinden alınan puanların anlamlı bir şekilde farklılaştığını göstermektedir ($X^2 (2) = 19.06; p<0.05$). Anlamlı farkın hangi gruplar arasından kaynaklandığını belirlemek için ikili kombinasyonlar üzerinden Mann Whitney U testi uygulanarak farkın kaynağı incelenmiştir. Ev hanımı ve memur olan anneler arasındaki farkın memur olan anneler lehine, işçi ve memur olan anneler arasındaki farkın da memur olan anneler lehine olduğu belirlenmiştir. Memur olan annelerin aldıkları eğitimin de etkisiyle çevre bilincinin daha yüksek olduğu ve bunları çocuklarına aktardıkları, ayrıca, memur olan annelerin çocuklarına daha fazla nitelikli zaman ayırabildikleri söylenebilir.

Blocker ve Eckberg, çevre hakkında kadınların erkeklerden daha duyarlı olup olmadığını belirlemek için 1993 General Social Survey verilerini kullanmışlardır. Sonuçta, çevreye karşı kadınların erkeklerden daha fazla kişisel alaka gösterebildiklerini fakat bunu genellikle davranışlarına veya harekete geçiremedikleri sonucuna ulaşmışlardır. Aynı zamanda ev hanımı ve evde çocukları olan kadınların çevre koruma ile ilgili bazı anahtar konularda oldukça düşük ilgi düzeyine sahip oldukları sonucuna ulaşmışlardır (Blocker ve Eckberg, 1997).

Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın altıncı alt problemi şu şekildedir; “Ebeveynlerin çocuklarına yaşattıkları doğal çevre deneyimleri babanın mesleğine göre farklılık göstermekte midir?” Altıncı alt probleme ilişkin bulgular Tablo 6’da yer almaktadır.

Tablo 6: Örneklem Alınan Çocukların Babalarının Mesleğine Göre Aile Tarama Ölçeğinin Alt Boyutlarına İlişkin ANOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark (Scheffe)
Gruplar arası	1.800	3	.600	3.43	.01*	İşçi-memur
Gruplar içi	61.767	354	.174			
Toplam	63.567	357				

* P<0.05

Tablo 6 incelendiğinde ebeveynlerin çocuklarına yaşattıkları doğal çevre deneyimlerinin babanın mesleğine bağlı olarak anlamlı bir şekilde değiştiği görülmektedir ($F_{(3-357)}$, $p<0.05$).

Anlamlı farkın hangi gruplardan kaynaklandığını saptamak için Post Hoc testi uygulanarak farkın kaynağı incelenmiştir. Scheffé testinin sonuçlarına göre babanın mesleğine göre çocuklarına yaşattıkları doğal çevre deneyimleri açısından işçi olan babaların puan ortalamasının, memur olan babaların puan ortalamasından düşük olduğu görülmüştür. Memur olan babaların çoğunluğunun lisans mezunu oldukları düşünüldüğünde, aldıkları eğitimin çevresel ilişkilerinde etkili olduğu, bilgilerini çocuklarına daha bilinçli olarak aktarabildikleri, ev ortamında bu bilgilerin daha fazla konuşulduğu ve memur olan babaların çocukların daha çok nitelikli zaman ayırabildikleri söylenebilir.

Haktanır ve Çubuk(2006)' un yapmış oldukları “Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Çevre Algılarına” ilişkin olarak yaptıkları çalışmada babası özel sektörde çalışan çocukların çevre algılarının kamu sektöründe çalışanlara göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

4. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Çocukların yaşadıkları yer ile ailelerinin yaşattıkları doğal çevre deneyimleri arasında yapılan istatistiksel işlem sonucunda anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir. Sıra ortalamaları dikkate alındığında şehir merkezinde yaşayan ailelerin çocuklarına daha fazla doğal çevre deneyimleri yaşattıkları görülmektedir. Bu durumun nedeni olarak; köy ve çiftlikte yaşayan çocukların zaten doğayla iç içe olması ve deneyimlerini doğal yollardan yaşamaları, şehir merkezlerinde yaşayan çocukların ise; doğayla buluşabilecekleri alanlar olmadığı için ailelerinin çocuklarına daha çok doğal çevre deneyimleri yaşatma ihtiyacı duymaları gösterilebilir. Köyde yaşayan ailelerin çocuklarına en az deneyim yaşatmalarına rağmen, çocukların deneyimlerini kendi yaşantıları aracılığıyla edindikleri söylenebilir.

Ailelerin çocuklarına yaşattıkları doğal çevre deneyimlerinin annenin öğrenim düzeyine göre farklılaştığı görülmektedir Bu bulgu, annenin öğrenim düzeyinin çocuklarına yaşattıkları doğal çevre deneyimleri üzerinde farklı etkilere sahip olduğunu göstermektedir. Grupların sıra ortalamaları dikkate

alındığında en yüksek puana sırasıyla lisans mezunu, lise mezunu, ilkokul mezunu, ortaokul mezunu, ön lisans mezunu olanların sahip olduğu görülmektedir.

Babaların öğrenim düzeyine göre Aile Tarama Ölçeğinden aldıkları puanların anlamlı bir şekilde farklılaştığını göstermektedir. Bu bulgu, babanın öğrenim düzeyinin çocuklarına yaşattıkları doğal çevre deneyimleri üzerinde farklı etkilere sahip olduğunu göstermektedir. Grupların sıra ortalamaları dikkate alındığında en yüksek puana sırasıyla ön lisans mezunu, lisans mezunu, ortaokul mezunu, lise mezunu ve ilkokul mezunu olanların sahip olduğu görülmektedir.

Ailelerin çocuklarına yaşattıkları doğal çevre deneyimlerinin ailelerinin gelir düzeylerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı tespit edilmiştir

Annenin öğrenim düzeyine göre Aile Tarama Ölçeğinden alınan puanların anlamlı bir şekilde farklılaştığını göstermektedir. Ev hanımı ve memur olan anneler arasındaki farkın memur olan anneler lehine, işçi ve memur olan anneler arasındaki farkın da memur olan anneler lehine olduğu belirlenmiştir.

Ebeveynlerin çocuklarına yaşattıkları doğal çevre deneyimlerinin babanın mesleğine bağlı olarak anlamlı bir şekilde değiştiği görülmektedir. Anlamlı farkın hangi gruplardan kaynaklandığını saptamak için Post Hoc testi uygulanarak farkın kaynağı incelenmiştir. Scheffé testinin sonuçlarına göre babanın mesleğine göre çocuklarına yaşattıkları doğal çevre deneyimleri açısından işçi olan babaların puan ortalamasının(1.37), memur olan babaların puan ortalamasından (1.53) düşük olduğu görülmüştür. Bu bağlamda çocukların çevresel tutumlarının arttırılabilmesi için yapılan öneriler aşağıda verilmiştir:

- Araştırma sonuçlarında eğitim düzeyi yüksek olan anne ve babaların çocuklarına daha fazla doğal çevre deneyimi yaşattıkları görülmektedir. Bu duruma aldıkları eğitimin neden olduğu söylenebilir. Bu durumdan dolayı eğitim düzeyi düşük olan anne ve babalara çocuklarının doğal çevreyle ilişkisinin önemini vurgulayan eğitimler verilmesi,
- Araştırma sonuçlarında ebeveynlerin çocuklarına yaşattıkları doğal çevre deneyimleri ile ailelerin gelir düzeyleri arasında anlamlı bir fark çıkmamasına rağmen, ortalama puanlarına baktığımızda gelir düzeyi yüksek olanların daha çok çocuklarına doğal çevre deneyimi yaşattıkları görülmektedir. Bu nedenden dolayı gelir seviyesi düşük olan ailelerin çocuklarının faydalanabilecekleri doğa kampı vb. eğitim programlarının düzenlenmesi veya anaokullarının fiziksel ortamlarının çocukların doğayla temasını arttırıcı şekilde planlanması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Alisinanoğlu, F., Özbey, S., Kahveci, G. (2007). **Okul Öncesinde Fen Eğitimi**. Ankara: Nobel Yayınları.
- Arseven, A. D. (2001). **Alan Araştırma Yöntemi**. Ankara: Gündüz Eğitim Yayıncılık
- Aşlıoğlu, G. (2004). **Özel Okullarda Ve Devlet Okullarında Öğrenim Gören Öğrencilerin Çevre Eğitimi Düzeylerinin Karşılaştırılması** (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Ayvaz, Z.(1998). **Çevre Eğitimine Giriş**. İzmir: Çevre Eğitimi Merkezi Yayınları.
- Başal, H. A. (2005). **Çocuklar İçin Uygulamalı Çevre Eğitimi**, İstanbul: Morpa Yayınları.
- Blocker, T., Eckberg, D. (1997). "Gender and Environmentalism: Result From the 1993 General Social Survey." **Social Quarterly**, 78(4), 841-858.
- Castle, A, M. (1996). Children' s Exposure to the Natural Environmental as Related to Their Environmental Attitudes, **Master's Thesis**. Michagen State University Department of Family And Child Ecology, p. 15.
- Demiriz, S. (2001). "Okulöncesi Eğitim Kurumlarındaki Fen Ve Doğa Etkinlikleri İle İlgili Uygulamaların Belirlenmesi." Ankara: **IV. Fen Bilimleri Eğitimi Kongresi 2000**, Bildiriler, ss. 86-95.
- Erol, G. H.(2005). Sınıf Öğretmenliği İkinci Sınıf Öğrencilerinin Çevre Ve Çevre Sorunlarına Yönelik Tutumları (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Denizli: Pamukkale Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı.
- Erol, G. H, Gezer, K.(2006). "Sınıf Öğretmenliği Öğretmen Adaylarına Çevreye ve Çevre Sorunlarına Yönelik Tutumları." **International Journal Of Environmental and Science Education**, v 1, n 1, p 65 – 77.
- Futer, M. (2005). Evaluating The Effectiveness of Environmental Education Essential Elements in School Field Trip Programming (Master Thesis). McGill University, Montreal, Department of Intedrated Studies in Education, USA.
- Haktanır, G.,Çabuk, B. (2000). "Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Çevre Algıları." Ankara: **IV. Fen Bilimleri Eğitimi Kongresi, Bildiriler Kitabı**, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi, ss.76-81.
- İşyar, N. (1999). İlköğretim Öğrencilerinin Olumlu Çevresel Tutumlarının Yaş ve Sosyo-Ekonomik Düzeye Göre Değerlendirilmesi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sınıf Öğretmenliği Ana Bilim Dalı.
- Karasar, N. (2002) . **Bilimsel Araştırma Yöntemi**. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kavruk, S. B.(2002). Türkiye'de Çevre Duyarlılığının Artırılmasında Çevre Eğitiminin Rolü ve Önemi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- MEB (Millî Eğitim Bakanlığı) (2006). "Okul Öncesi Eğitimi Genel Müdürlüğü. **36-72 Aylık Çocuklar İçin Okul Öncesi Eğitim Programı**. Ankara: Millî Eğitim Basımevi.
- Özbey, S. (2006). Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Görev Yapan Öğretmenlerin Fen Etkinliklerine İlişkin Yeterliliklerinin Belirlenmesi (Yayımlanmamış Yüksek lisans Tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Okul Öncesi Eğitimi Bilim Dalı.
- Saraçoğlu, A.S., Kumral, O. (2007). "Sınıf Öğretmenliği Son Sınıf Öğrencilerinin Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Yeterlik Algıları, Kaygıları ve Akademi Güdülenme Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi". Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi **VI. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu**. 27-29 Nisan 2007, ss. 354-359.

- Surbrook, A.N. (1997). Children's Exposure To The Natural Environment And Their Environmental Attitudes (**Masters Thesis**). Michagen State University Department of Family And Child Ecology.
- Şahin, F. (2001). **Okul Öncesinde Fen Bilgisi Öğretimini ve Aktivite Örnekleri**. İstanbul: Ya-Pa Yayınları.
- Şama, E. (2003). Öğretmen Adaylarının Çevre Sorunlarına Yönelik Tutumları. Ankara: **G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi**. Cilt 23, Sayı 2. 99-110.
- Uzun, N. (2005). Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Çevre Sorunlarına Yönelik Tutumları. **I. Sosyal Bilimler Eğitimi Kongresi**, ss.30-40. 26-28 Mayıs 2005. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Tilbury, D. (1994). **The Critical Learning Years For Environmental Education**. In **R. A. Wilson (Ed.)**, Environmental Education At The Early Childhood Level. Washington, DC: North American Association for Environmental Education.
- Topaloğlu, D.D. (1999). Çevreye Yönelik Tutumlar ve Çevre Eğitimi. Yayınlanmamış (Yüksek Lisans Tezi). İzmir: Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Türksoy, Ö. (1991). Çocuk Ve Çevre Duyarlılığı Eğitimi. **Yaşadıkça Eğitim**. Cilt 19, Kasım -Aralık, ss.22-31.
- Yurdugül, H. (2005). Ölçek Geliştirme Çalışmalarında Kapsam Geçerliği İçin Kapsam Geçerlik İndekslerinin Kullanılması. **Denizli: XIV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi**. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi 28-30 Eylül 2005.
- Wilson, R. A. (1993). The Importance Of Environmental Education At The Early Childhood Level. **International Journal of Environmental Education and information**, v12, n1, pp.15-24.